

**ПРОВЕДЕННЯ ДИСКУСІЙ І ДИСПУТІВ НА ЗАНЯТТЯХ
З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ТА ЇХ РОЛЬ
У ПРОЦЕСІ ПОДОЛАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ БАР'ЄРІВ
У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

У статті висвітлено проблему подолання педагогічних бар'єрів студентів шляхом проведення з ними на заняттях з іноземної мови дискусій та диспутів. Розкрито питання особливостей і вимог щодо їх організації та проведення. Запропоновано приклади завдань для проведення дискусій, а також приклади тем диспутів. Наведено й обґрунтовано результати, що отримано завдяки застосуванню дискусій і диспутів на заняттях з іноземної мови з метою подолання педагогічних бар'єрів.

Ключові слова: дискусія, диспут, студенти, педагогічні бар'єри, вищий навчальний заклад.

Як засвідчує практика вищої школи, у навчальному процесі вищого навчального закладу існує ще не вирішена суперечність між наявністю великої кількості різноманітних педагогічних бар'єрів і відсутністю науково обґрунтованих та експериментально перевірених шляхів їх подолання. Так, дані проведеного пілотажного дослідження серед студентів і викладачів I–III курсів факультетів іноземної філології, російської мови та світової літератури, українського мовно-літературного та історичного Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (усього опитано 485 осіб) засвідчують, що негативний вплив бар'єрів змісту та форм навчального процесу відчувають близько 90% опитаних; бар'єри спілкування є проблемою для 96% респондентів; із психофізіологічними бар'єрами стикаються 75%, з емоційними – 77% опитаних. Не менш негативно впливають на діяльність студентів такі групи педагогічних бар'єрів, як сенсові, інформаційні, оцінні; дисциплінарні, організаційні, мотиваційні тощо. Водночас, аналіз наукової літератури з проблеми педагогічних бар'єрів дає підстави свідчити, що попри значну увагу вчених до зазначеної проблеми та наявність результатів дослідження окремих її аспектів (суті бар'єрів, їх функцій, особливостей тощо) проблема саме подолання педагогічних бар'єрів не була предметом спеціального дослідження, адже наукових праць, у яких розкривалися б питання шляхів, методів, засобів подолання педагогічних бар'єрів, не виявлено.

Заняття з іноземної мови, зокрема англійської, становлять у цьому аспекті особливий інтерес, адже, з одного боку, специфіка дисципліни збільшує ймовірність появи педагогічних бар'єрів, зокрема бар'єрів спілкування, інформаційних тощо, проте, з іншого боку, мають великий арсенал можливостей і шляхів подолання педагогічних бар'єрів.

Метою статті є розкриття питання подолання педагогічних бар'єрів у процесі проведення дискусій і диспутів зі студентами на заняттях з іноземної мови.

Проведення дискусій і диспутів зі студентами, особливо на заняттях з іноземної (англійської) мови, має багато переваг. По-перше, участь у них

спонукає студентів до активних роздумів, вимагає бути небайдужими, активними, виявляти ініціативу, сприяє розвитку таких комунікативних умінь, як: слухати партнера, виявляти особливості в конфліктному, проблемному, діловому спілкуванні, переконувати, аргументувати, відстоювати свої позиції, вільно висловлювати свою думку. По-друге, застосування дискусій і диспутів у процесі занять зі студентами за умов вибору актуальних та життєвих тем сприяє розвитку їхнього інтересу до процесу навчання. Варто наголосити, що проведення дискусій і диспутів також дає змогу урізноманітнити навчальний процес. По-третє, при організації дискусій обов'язково враховуються процеси взаємодії та взаємовпливу студентів, тобто вони набувають досвіду позитивного співробітництва.

Однак, для того, щоб проведення дискусій і диспутів дійсно стало ефективним у процесі подолання педагогічних бар'єрів, варто додержуватись певних вимог щодо їх організації та проведення.

Так, на підставі аналізу наукової літератури [1; 5; 7; 10] ми дійшли висновку, що організація й проведення дискусій передбачає такі етапи:

- постановка проблеми: чітко та ясно сформулювати проблему; створити ділову обстановку; розподілити функції між учасниками; домогтися розуміння кожним учасником цілей; зацікавити кожного у вирішенні проблеми;

- вирішення проблеми: утримувати хід обговорення в заданому руслі, не допускати відхилення від проблеми; виділити основні точки зору; робити проміжні висновки; не допускати повторення сказаного; з'ясувати думки учасників; використовувати ідеї учасників для вирішення проблеми; активізувати пасивних учасників;

- контроль: підбити заключний підсумок, порівняти його з поставленою метою; подякувати учасникам за роботу; виділити внесок кожного у вирішення проблеми.

Проведення на заняттях зі студентами диспутів з метою подолання педагогічних бар'єрів також передбачає попередню підготовку як з боку викладача, так і з боку студентів [2–4; 9]. Робота має відбуватися в декілька етапів:

- підготовчий: вибір теми (актуальність, злободенність теми та її пізнавальний характер); підготовка студентів (читання літератури, розподіл ролей);

- проведення диспуту: оголошення теми; вступне слово ведучого (обґрунтування актуальності теми); оголошення дискусійних питань; виступи учасників; обговорення окремих питань (аргументація та контраргументація точок зору);

- підсумковий етап: підсумкове слово ведучого; формулювання висновків; оцінювання дій учасників (активність, емоційність, інформативність виступів, дотримання мовленнєвого етикету).

Дуже важливо, щоб теми для обговорення були життєво важливими та надзвичайно актуальними для студентів, які б спонукали студентів до активних роздумів, що б вимагало від них бути небайдужими, активними, виявляти ініціативу, сприяло б розвитку таких комунікативних умінь, як: слухати партнера, виявляти особливості в конфліктному, проблемному, ді-

ловому спілкуванні, умінь переконувати, аргументувати, відстоювати свої позиції, що сприяло б у результаті подоланню емоційних, психофізіологічних бар'єрів і бар'єрів спілкування.

Наведемо приклади тем диспутів, що можуть бути проведені під час практичних занять з англійської мови:

1. Бар'єри в навчальному процесі: стимул діяльності чи перешкода?

2. Проблема відсутності інтересу до навчання у студентів: результат професійної некомпетентності викладачів чи недосконалості навчальної програми?

3. Конфлікт: різновид бар'єрів чи їх результат?

Однією з переваг проведення дискусій є те, що це дає змогу організувати як роботу студентів у групах, так і в парах.

Так, для роботи в групах можуть бути запропоновані такі завдання:

1. Працюйте в групах (3–4 особи) і на основі аналізу думок усіх членів групи заповніть схему “Проблеми студентів та молоді”. Обговоріть їх. Спробуйте віднайти вирішення для кожної проблеми. (Work in small groups (3–4) and using the ideas you have collected make a mind map “Students’ and youth problems”. Discuss them. Try to find the way out of each problem).

2. Працюйте в групах по 3–4 студенти. Розподіліть бар'єри зі схеми “Проблеми студентів та молоді” відповідно до того, наскільки вони є актуальними для вашої групи. Поясніть свій вибір, використовуючи наведені прикметники (Work in groups of 3–4. Range the problems/barriers from the mind map “Students’ and youth problems” in order of importance to your group. Explain your choice, using the adjectives *big, urgent, burning, main, major, chief, most important, baffling, troublesome, recurring, minor, painful*).

3. Працюйте в групах по 3–4 студенти. Оберіть одну проблему/бар'єр, що Ви хотіли б обговорити. Нижче наведено запитання, що допоможуть вам (Work in groups of 3–4. Choose one of the barriers/problems you would like to discuss. Here are some questions to help you develop your discussion):

● Це для Вас серйозна чи другорядна проблема? Поясніть чому. – Is it a serious or minor problem for you? Explain why.

● Коли виникла ця проблема і що стало її причиною? – When did this problem arise and what caused it?

● Чи можете Ви уникнути проблеми? – Can you run away from your problem?

● Ця проблема з тих, що час від часу повторюються, чи з тих, що трапляються одноразово? – Is it a recurring problem or a one-off?

● Знаєте Ви інших студентів, у кого є така проблема? – Do you know any other students experiencing the same problem?

● Які обставини можуть ускладнювати цю проблему? – What circumstances can worsen this problem?

● Чи намагались Ви вирішити її? – Have you tried to solve this problem?

● Яким чином Ви намагались її владнати? – In what way did you try to sort it out?

● Які труднощі Ви відчули при її вирішенні? – What do you find a stumbling block to solve it?

● Чи існує швидкий шлях подолання цієї проблеми? – Is there any quick fix for this problem?

● Чи існує людина, яка б могла допомогти Вам владнати цю проблему? – Is there anyone who can help you iron out this problem?

● У кого Ви зазвичай просите поради? – Who do you usually ask for advice or help?

● Чи може порада іншого допомогти впоратися з проблемою? – Does other people's advice help you to tackle the problem?

Для роботи в парі студентам можуть бути запропоновані такі вправи:

1. Роки в університеті можуть бути як складними, так і чудовими. Що Вам подобається в студентському житті, а що ні? Заповніть таблицю та покажіть її партнеру. Порівняйте їх. Що в них однакового, а що відрізняється? Поділіться з рештою групи Вашими висновками (The years at the university can be both difficult and wonderful. What are some of the things you like about being a student and what makes you sad now and then? Fill in the table and show your list to your partner. Compare them. What is similar and different in your lists? Report your findings to the group):

Мені подобається бути студентом, тому що... (I like being a student because...)	Мені не подобається бути студентом, тому що... (I don't like being a student because...)

2. Працюйте в парах. Висловіть свою згоду чи незгоду з нижченаведених тверджень. Завершіть їх. Поясніть можливі причини, наслідки та запропонуйте свої шляхи вирішення (Work in pairs. Agree or disagree with the statements given below. Complete each statement. Explain possible reasons, consequences and ways out):

– Студенти часто відчувають непорозуміння з викладачами... – Students have many misunderstandings/conflicts with teachers ...;

– Студенти відчувають нестачу друзів... – Students today feel lack of real friends...;

– Студенти сьогодні можуть здаватися недисциплінованими та егоїстичними... – Students today may seem undisciplined and selfish...;

– Студентство сьогодні ледащо... – Students nowadays are lazy...;

– Багато студентів відчувають непевненість у собі... – Many students feel lack of self-confidence...;

– Студенти часто відчувають страх, тривожність... – Students often feel fear, anxiety...;

– Мотивація студентів вчитися знизилася останнім часом... – Students' motivation for studying has decreased lately...;

– Студенти не можуть впоратися зі швидкими темпами навчання... – Students can't cope with the rapid speed of studying ...

3. Працюйте удвох. Оберіть п'ять найактуальніших для вас обох проблем та заповніть таблицю, де вкажіть деталі, причини та можливі шляхи їх подолання (Work with a partner. Choose 5 the most painful problems for you both and complete the chart with details, reasons and ways out of these 5 problems of students):

Постановка проблеми / Define the problem	Деталі / Details	Можливі причини / Possible reasons	Шляхи подолання / Ways out

У допомогу студентам на практичних заняттях з іноземної мови доцільно пропонувати словосполучення, фрази, вислови, що можуть використовуватися ними у процесі участі в дискусіях і диспутах. Найбільш вживаними словосполученнями з англійської мови можуть стати такі: на мою думку... – in my opinion..., to my mind...; я вважаю... – I think...; я згоден – I agree; цілком з Вами згоден – I quite agree with you; я повністю згоден з тим, що... – I completely/fully agree with/that...; я схиляюсь до того, щоб погодитися з Вашою ідеєю/твердженням/пропозицією – I tend to agree with your idea/ statement/suggestion; я Вас в цьому підтримую – You have my support on this; я повністю згоден з цим/Вами – I absolutely agree with this/with you; я не згоден – I disagree; я розумію Вашу точку зору, але... – I see your point but...; так, але... – yes, but...; на жаль, я не погоджуюся з ... – I'm sorry but I don't agree with...; боюсь, у мене інша думка – I'm afraid I have to differ; я маю сказати, що абсолютно не згоден – I have to say that I totally disagree; я б хотів додати... – I would like to add... тощо.

На підставі проведеного спостереження під час занять з англійської мови можемо зробити висновок, що в результаті проведення дискусій та диспутів на заняттях зі студентами змінюється характер їхньої діяльності, адже збільшується кількість студентів, хто активно й ініціативно вирішують вправи та ситуації, виявляють інтерес до процесу навчання. У студентів формуються комунікативні вміння (слухати партнера, виявляти особливості в конфліктному, проблемному, діловому спілкуванні, переконувати, аргументувати, відстоювати свої позиції, вільно висловлювати власну думку тощо), емпатійні вміння (інтуїтивно розуміти емоційний стан інших членів групи, створювати з ними атмосферу емоційної близькості та теплоти, усвідомлювати їхні думки та почуття тощо), рефлексивні вміння (аналізувати й розуміти свій емоційний стан і поведінку, пояснювати, оцінювати свої дії, здійснювати різні способи перевірки та контролю своєї поведінки та діяльності тощо) вміння.

Висновки. Таким чином, проведення дискусій та диспутів сприяє розвитку в студентів комунікативних, емпатійних, рефлексивних умінь, що стає передумовою подолання емоційних, психофізіологічних бар'єрів і бар'єрів спілкування. Розвиток активності, ініціативи, а також інтересу

студентів до процесу навчання під час проведення дискусій і диспутів на заняттях з іноземної мови стає передумовою подолання бар'єрів змісту та форм навчального процесу, дисциплінарних, організаційних, сенсових, мотиваційних тощо.

Список використаної літератури

1. Бодалев А.А. Личность в общении. Избранные труды / А.А. Бодалев. – М. : Педагогика, 1983. – 271 с.
2. Васильева М.П. Формування комунікативних умінь як компонента педагогічної культури майбутнього вчителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / М.П. Васильева. – Х., 1997. – 23 с.
3. Вербовая Н.В. Искусство речи / Н.В. Вербовая, О.С. Головина, В.В. Уранова. – М. : Искусство, 1974. – 303 с.
4. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. / Н.П. Волкова. – К. : Академія, 2006. – 256 с.
5. Коган М.С. Мир общения: Проблема межсубъективных отношений / М.С. Коган. – М. : Политиздат, 1988. – 319 с.
6. Крижанская Ю.С. Грамматика общения / Ю.С. Крижанская, В.П. Третьяков. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1990. – 206 с.
7. Куницына В.Н. Стиль общения и его формирование / В.Н. Куницына. – Л., 1985. – 110 с.
8. Лупьян Я.А. Барьеры общения, конфликты, стресс / Я.А. Лупьян. – Минск : Высшая школа, 1988. – 233 с.
9. Обозов Н.Н. Межличностные отношения / Н.Н. Обозов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1979. – 151 с.
10. Цуканова Е.В. Психологические трудности межличностного общения / Е.В. Цуканова. – К. : Вища школа, 1985. – С. 13–14.

Ярославская Л.И. Проведение дискуссий и диспутов на занятиях по иностранному языку со студентами и их роль в процессе преодоления педагогических барьеров в высшем учебном заведении

В статье освещена проблема преодоления педагогических барьеров студентов путем проведения с ними на занятиях по иностранному языку дискуссий и диспутов. Раскрываются вопросы особенностей и требований их организации и проведения. Предлагаются примеры заданий для проведения дискуссий, а также примеры тем диспутов. Приводятся и обосновываются результаты, полученные благодаря применению дискуссий и диспутов на занятиях по иностранному языку с целью преодоления педагогических барьеров.

Ключевые слова: дискуссия, диспут, студенты, педагогические барьеры, высшее учебное заведение.

Yaroslavskaya L. Conduct discussions and debates in the classroom for foreign language students and their role in overcoming educational barriers to higher education

In the article the problem of overcoming of students' pedagogical barriers through carrying out with them discussions and debates at the foreign language classes is described. The problems of peculiarities and demands of their organization and carrying out are revealed. The examples of the tasks for carrying out discussion and the examples of topics for debates are suggested. The results received due to carrying out discussions and debates at the foreign language classes with the aim to overcome pedagogical barriers are provided and grounded.

Key words: discussion, debate, students, pedagogical barriers, higher educational establishment.